

Ilyen lehet a kert, írom anyámnak a Skype-on, miközben a haverom apja vaksi, élettelen szeme ellenére macsétájával szakszerűen vágja át az ártéri növényzetet. A fatörzsekről hátizsákjába taplógombákat szed, nemsokára alufóliába helyezi, majd parázson megsüti őket. A kis tartályban a hervadt borsóvirágok nem őrzik a Virágkiállítás csodálatát, de az élettelen, használhatatlan, egykori növényen pici hangyák vagy természetek alszanak. Amikor az előszobában megláttam a macséta éles pengéjén a mozdulatlan hangyát vagy természet, nem a feleslegessé vált nyomorúságunkra, a nevetséges szemétre, de nem is az élet meg a halál figyelésére gondoltam, hanem arra, hogy a korhadt gyámkarók a légmozgásra milyen szépen, alig hallhatóan nyikorognak. Hogy úgy nyikorognak, mint ahogy a kedvenc állatkám csivített, mielőtt kiköltözött volna a falura. Bele a monumentalitás gyűlöletébe, be a tetvek, kullancsok és legyek közé, jól végzett, dicső, férfias munka által elhagyva az ügyes szerkezetű, kicsi tartályt.

Szalmaszállal felkelteni a hangyákat vagy természeteket. Kimenni az ártérre gombát szedni, rozsdavörös, szivacsos taplógombákat kormosra sütni, majd enni. Tartályban lenni, amibe épphogy csak beszivárog az élet. 55 centis pengével elvágni a növényzetet, behatolni a bozótba, ami után feltáruul a víz, a nyugodt felszín. Egy vaksi, élettelen szem által látva lenni, homályosan, mégis a hó reményével, ami ellep, betakar, még az éjszakában, a sötétségben is tudja a nappal eljövételét. A macséta markolatát fogva belépni a vízbe, egy jóval hatalmasabb, erősebb vízbe, mint ami egy hangyára vagy természetre hulló esőcsepp lenne. A hervadt borsóvirágokon felébredve tudni, ilyenkor dőlnek meg lécekből eszkábált trónok, tudni, hogy ez maga a monumentalitás.

(A szövegben eredeti vagy torzított formában Beckett-, Agatha Christie- és József Attila-idézetek vagy -allúziók szerepelnek.)

Lenkes László

ŐSZI ÁSÁS

Igazából csöndre vágytam. Már jó ideje. Isten az atyám. Azért ások. Semmi másra, csak csöndre.

Megkaparintani végre a saját csöndemet: ezért maradtam kint. Ugyan csönd mint olyan nem létezik, ez csupán egy szó. Másként fogalmazva: csak a nyelvben van abszolút csönd. És sehol másutt. Ebből a szempontból teljesen mindegy, hogy kint vagyok, avagy bent a városban. Akárhogy is, csönd nincs, csak csöndek vannak, és én az enyém elérését tűztem ki célul, épp itt, Bácska kellős közepén.

Csőndben ásni egymagadban a bácskai földben: megfizethetetlen élmény. Csak úgy surrant bele a vajszerű, termékeny földbe a régi, megélezett ásó. Már-már zenélt. Évekig arra törekedtem, hogy mindkét helyen ugyanannyi időt töltsék, Újvidéken és itt. De valamiért mostanában mintha átbillent volna a mérleg. Egyre kevésbé vágyódom el innen, és egyre ritkábban vonz a város. Kiismertem a város logikáját, és a taktikai sem túl izgalmasak már.

Egyrészt a kinti magas akácfák vették át a barát funkcióját, mióta a hat kamaszkori barátom közül semelyikkel sem tartjuk a kapcsolatot olyan intenzíven, mint régen. Egyik barátom épp a minap nősült. A másik éledegéli a saját kis enyhén lezüllött, boldog bácskai tranzíciós kétkezi munkáséletét, a többiek pedig elmentek külföldre az újfent divatos „új élet” reményében. A telepi nagyanyám mondta mindig így, Jusztícia mama, hogy „az új élet reményében”, amikor az ő szülei, a dédimék Amerikába való emigrálásáról

regélt. És ugyanígy mondják ma is: *új élet* – csak most folyton hozzáteszik, hogy az „új, magyar papírokkal”. Ez a sok új és új és új: repetitív, zajos és vonzó. Fogyasztóbarát popslágerek, technoritmusra mixelve. Egy-kettő bedarál. Na, ilyen itt kint, ahol ásök, nincs. Új és új és új és új: dehogy új. Minden a régi és ismétli önmagát. Kilencszáztíz évek, kétezertíz évek. Ha kényszerből kell lépni, egykutya. Bácska ürül, majd új tartalmakkal telítődik, input–output. De hát az ilyesfajta népmozgások nyilván sosem voltak idegenek itt Bácskában sem. Annyifajta nép fia, lova, harckocsija taposta már e zsíros bácskai termőföldeket, hogy napokig mesélhetné nyögve-sírva a szegény termőföld, kik nem vágattak át rajta már. Viszont mesélni nem tud, csak sejtet ezt-azt, hála istennek. Helyette találgatunk mi.

Szeretek itt. Mindentől távol, mindentől ugyanannyira. A város hideg. Kint mindig melegebb van. Van fogódzó, mint ez a kopottságtól fényes lapátnyéll itt a piszkos-sáros kezemben, amit apámtól örököltem, ni! Semmi misztika, semmi ezotéria, semmi metafizika. Fizikai, földi, profán, anyagi világ.

*Erős fizikumra vágyik? Válasszon minket!
A siker titka: csak ásás és semmi más. Próbálja*

ki! Ne habozzon. Találó reklámszlogen, ezt jó pénzért el is adhatnám valahol a városban. Ezotéria. Alkímia. Ásítás. Hiszen lejárattuk ezeket a „megoldásokat” is annak rendje-módja szerint, a termékeny fekete földig. Például magát az ásást is. Úgy *en bloc* a fizikai munkát és annak végzőjét, a munkást. Alapvetően büdös mindkettő. Alsó szint. A fizikai munka is, meg a munkáskéz is. Érdeklí a fenét mindez ott fent.

Lazítani jövök ki. Egy privát sziget Bácska kellős közepén. Mindenkinek kellene egy. Relaxálok, ugyanúgy, mint amikor kerékpárral megyek be a dűlőúton Újvidékre. Vagy mint amikor kertészkedem, tűzifát hasogatok stb. Mehetnék az autómmal is, de nem teszem. Ez a kerékpárút innen kintről általában több órát vesz igénybe, ami merengésre kitérítő. Ilyenkor, elmélázva a biciklin, a bácskai tájat figyelem.

Festőinek ugyan nem mondhatni, de hát táj. Az enyém, ezért nyilván a legszebb. Viszonyítási pont mindenhol, ahova csak elviszem magammal. Pesten, *Szrémben*, Veszprémben. A Bara-parti nádasokat, az akácokat, a lápokot, a mocsarakat, a holtágakat. A szegény bácskai parasztok újabb és újabb, nyugati és orosz gyártmányú kombájnjait, a gazdák új traktorjait, vadiúj dzsipjeit, a kizsákmányolt *underclass*t, ahogy a pótkocsikon zötyögnek egymást lökdösve álmosan a nyári hajnalokon, hogy télire legyen miből eléldegélni a kis családnak. A prekariátust, amint ügyeskednek ősszel, a cukorrépaszezonban a főnöknek, vagy a munkanélkülieket, ahogyan fáradtan – vagy ahogy itt mondják: *tempóban* – bicikliznek haza a pecázásból. A korrupt halőröket és a pókhasú, bajszos vadász bácsikat, akik a bácskai vadnyulat kergetik ki a világból borgőzősen, a kilencvenes évekből származó katonakabátjaikban. És az eltaposott dögöt, amibe belebotlok, amint kiérek a kerékpárral a nyári útról a betonra.

Ugye, úgy szoktuk mondogatni teli hassal, vígan, a meleg szobáinkban, hogy a Vajdaság Európa kicsiben. Amire büszkék is vagyunk, nyilván joggal. Ugyanakkor mint a vadnyulat a vadászcsapdába, úgy szoktunk belehullani Európa-értelmezéseinkkel a pozitív

asszociációk hálójába mi is. Holott Európa nem csak a svájci csoki, hanem a szögesdrót is az. Amiként a soknemzetiségű Bácskához is hozzátartoznak a giccsbe hajló őszi tájas akvarellek és a melankolikus akácok mellett a hideg napok, a megtorlások és a hasonló véres akciók is.

Na, tessék. Immár a munka háromnegyedénél tartok, és még csak dél. Még egy tucat hosszabb sor, és készek is lennénk. Megy ez gyorsan a bácskai talajon. Szerencsére nem terveztem az idén ősszel nagyobb részt felásni. Kis kert lesz. Annyi, amennyi nekem bőven elég.

Félúton a város felé, itt kint a határban, a római sáncoknál szoktam megállni. A történelmi limest jelképező téglafalmaradványok tövében szoktam leülni, megpihenni néhány korty víz vagy egy cigi erejéig, és ilyenkor azon gondolkodom, hogy most milyen szörnyű barbárként pihenek itt – ha képzeletemben visszaugrom másfélezer évnnyit –, Bácska kellős közepén. Hiszen a limesen túl mindenki barbár. Most sincs másként, csupán néhány kilométerrel arrébb tolódott a limes – és szögesdrót jelzi a téglafal helyett.

Én ugyan bácskaiként csak bámulni tudok ezekre a falakra; mint borjú az új kapura, úgy bámulok. A világ összes ilyen falára. Vicces, rémesen vicces, ha az ember mélyebbre ás. Kiviláglik a dolgok folyékony és abszurd volta, a limesen innen és túl. Folyik szét minden, és hiábavaló igyekezet megkapaszkodni benne. Ekkor felpattanok a biciklimre és – hajts tovább. Laza mosollyal pöccintem föl a csikket a római falmaradványra, magam mögött hagyva e barbár gondolatokat. És már tekerek is a bácskai, poros dűlőúton befelé a városba.

Az őszi ásás ugyanolyan fontos, mint a tavaszi. Fellazítja a talajt, porhanyósítja a felső talajréteget és biztosítja a tavaszi növények erőteljes, egyenletes növekedését. Szerencsésnek érzem magam, hogy ilyen talajt adott az ásóm alá a Jóisten. Nincs okom panaszra ilyen szempontból sem Bácskában. Próbálok minél realisabb lenni.

A barátaim sosem fognak már visszatérni ide. Én ezzel tisztában vagyok. És minden

bizonytalán ők is. Legfeljebb nyugdíjas korukban. Ha egyáltalán. Azoknak a régi jó, éjszakákba nyúló társalgásainknak lóttek, de hát ez van. Bele kell nyugodni. Mint sok minden másba itt. De azért még találkozgatunk. Főként nyáron. És olyankor megy a nosztalgia ezerrel, amit a bácskai pálinka csak még színesebbé és valósabbá tesz. De amikor besurran az ősz és nincs itthon már senki sem, akkor én szépen visszatérek a kinti akácimhoz, a kertembe. A saját csöndembe. Éppen ezért mostanában mind jobban várom az őszt. Akkor lecsendesedik minden, és ettől boldog vagyok. Hallgatni szoktam az ásó lassú, halk moráját, vagy pihenés közben a neszt, ahogy a csiga mászik a lehullott sárgás-vöröses levelek szőnyegén. A kis barbár csiga belemászik a csöndembe, és eggyé válik vele.

Jobban érzem magam itt, mint a városban. Újvidékre csak akkor megyek be, amikor úgymond van valami dolgom, vagy meghívást kapok valahová. Azért „úgymond”, mert amit ott *dolognak* hívnak, az itt értékét veszti és átalakul. Ezért kezdtem el intenzívebben művelni ezt a fél holdnyi földcsékemet is. Jövőt látok benne. Évtizedekig parlagon állt. Utána a szomszéd Branko bácsi kaszálta szénának, majd amikor meghalt az öreg, én nyírtam tovább benzines fűnyíróval. Egészen szép pázsit alakult ki rajta. Az augusztusi hónapokban, a tűző nap fényében néha annyira szép, mintha zölden csillogna. Sokáig szoktam bámulni az én bácskai angol pázsitomat.

Hiszem, hogy a legtöbb ember, aki csak megfordult ezeken a tájakon az utóbbi röpké kétezer év alatt, ha mást nem is, de ásni, azt tudott, vagy legalábbis meg kellett tanulnia, felhívta rá a termékeny föld. És ismerete a fokhagyma erejét, a rózsakert titkát, és főleg a csöndet. Csöndben élt. Míg valaki fel nem keverte az őt körülvevő csöndet. Majd ugyanolyan csöndben távozott innen, amikor eljött az ideje.

Egy nagyobbacska rózsakertet tervezek tavaszra. Ezért az őszi ásás. A rózsakert mellett pedig fűszernövényeket fogok termesztetni. A két rész köré fokhagymát ültetek több sorban, afféle kerítésként. Elriasztja a kártevőket.